

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

březen 2022

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

s napětím jistě všichni sledujeme každodenní vývoj situace v invazi zasažené Ukrajině. I když se jedná především o obrovskou lidskou tragédii, pozorovat můžeme i významné politicko-ekologické důsledky, kterými se v rámci tematické náplně našeho časopisu zabýváme. Bohužel se v těchto dnech naplno odkrývá velmi křehké

Z obsahu tohoto čísla:

Žabí sezóna za dveřmi - jak můžete.....	2
Nazeleno - o prostředcích drobných.....	2
150. výročí založení Yellowstoneho....	4
Fungují výměnné projekty?.....	5
Objevy detektiva Ledňáčka.....	6
Drobnička dravá.....	7
Večer s dokumentem - 97. díl.....	7
Tiché jaro - Rachel Carsonová.....	10
Březnové zápisky Jirky Wagnera.....	11
Soucit s přírodou a zvířaty v hudbě - 3...	11
Jak to vidí mladá generace.....	13
Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi..	14
Italská kuchyně.....	14

pojetí západního světa založené na ekonomické a energetické globalizaci a závislosti na fosilních palivech. Neochota vstoupit do přímého a pravděpodobně celosvětového vojenského střetu se dá z jistých racionálních důvodů chápat, ale zatím poměrně vlašný postup ohledně finančních sankcí odkrývá slabinu euroatlantických mocností. Pokud jakékoli hospodářské zájmy stojí nad snahou o maximální ekonomickou izolaci Ruska, je něco velmi špatně.

Druhou stranou těžce mince je pak velké rozcestí, na kterém stojíme v souvislosti s pravděpodobným překreslováním energetických map blízké budoucnosti. Zatímco některé názorové proudy interpretují konflikt jako konec tzv. Zelené dohody a návrat k uhlí a zejména jádru (viz [zde](#)), jedná se hlavně o stav, před kterým bylo dlouho varová-

Foto -jj-

no a který mohl být progresivním přístupem v oblasti obnovitelných zdrojů alespoň výrazně zmírněn. Nabízí se tak i nový scénář, který by mohl naopak odštížením některých produktovodů z východu ozelenění energetiky urychlit (podrobněji rozebráno např. [zde](#)). Jasné však je už teď, že se tyto změny dotknou svým způsobem každého z nás a ukáže se, jestli jsme schopni kromě silných gest na sociálních sítích ukrojit si něco z našeho komfortu. I to se totiž patrně stane běžnou součástí našich životů v turbulentně se měnícím světě.

Přejeme vám pokud možno poklidné jaro, váš Kompost. -jj-

Překopávky

Žabí sezóna za dveřmi - jak můžete pomoci?

Závěr února byl pro nás již jako několik let před tím ve znamení příprav na další sezónu žabích migrací. Zatímco v předchozích dvou letech bylo předjarní období výrazně poznamenáno protiepidemickými opatřeními, letos to vypadá, že by mělo vše proběhnout bez komplikací. Každoročně probíhající záchranné operace se neobejdou bez rozsáhlé pomoci dobrovolníků. Kromě námi organizovaných přenosů se však můžete zapojit i v místě vašeho bydliště, jak popíšu později.

Těsně před vydáním tohoto čísla (v neděli 27. 2.) proběhl první zásah v terénu - stavění migračních bariér ze dvou stran Velkého Vepřského rybníka na Netolicku. Na akci se sešlo skvělých 16 účastníků z několika sousedních okresů a podobně jako loni bylo vystavěno zhruba 250 metrů dočasných zábran. Toto místo záchranných přenosů je komplikované nejen z důvodu velkého množství putujících zvířat, ale také pro svou odlehlost od větších sídel a tedy vážného nedostatku dalších dobrovolníků. Pokud by pro vás byla [lokality](#) alespoň trochu dosažitelná, rozhodně by nám pomohla jakákoli asistence při přenosech.

V okolí Strakonice budeme působit zejména na dvou místech. V úseku silnice I. třídy Strakonice-Volyně pod Vlčinami proběhne výstavba migračních bariér v sobotu 12. března (sraz ve 13 hodin [tady](#)). Uvítáme jakoukoli výpomoc při výstavbě nebo převozu materiálu, posléze pak při večerních "hlídkách". Nedaleko odsud v úseku silnice nižší třídy mezi Vajaxem a Zadními Ptákovcemi bude po započetí tahu prováděn přenos bez stavby zábran. Pro nové zájemce je samozřejmostí zaučení na místě samém, nejsou potřeba žádné předchozí zkušenosti.

Na třetí lokalitě u obce Řepice již nepředpokládáme organizování pravidelných hlídek, místo budeme spíše monitorovat ve špičkách tahu. V minulých letech zde došlo ke zhroutení žabích populací a jejich praktickému vymizení. Naopak uvítáme informace z jiných míst okresu, kde dochází ke kolizím obojživelníků na silnicích. Pokud o takovém místě ze svého okolí víte a rádi byste sami něco udělali, určitě nás kontaktujte, můžeme vám pomoci zorganizovat alespoň tu nejnutnější záchranu.

Poslední prosba směřuje k řidičům. V období od poloviny března zhruba do poloviny dubna zvažte nebo se pokuste přeměrovat svou jízdu zejména v době kolem soumraku a asi hodinu po něm. Zpomalte zejména v úsecích silnic v blízkostech vodních nádrží. Táhnoucí žáby jsou v reflektorech i zdaleka poměrně dobře viditelné a v rámci možností se jim dá vyhnout.

Foto -jj-

Veškeré zprávy a nabídky účasti můžete směřovat do mailu posta@csop-strakonice.net, bližší informace se budou objevovat na facebooku [ČSOP Strakonice](#) a ve speciální skupině [Záchranné přenosy obojživelníků - Strakonicko](#), kde je možné nás také kontaktovat do zprávy nebo komentářem. K výstavbě bariér 12. 3. byla zřízena [facebooková událost](#). -jj-

Nazeleno – o prostředcích drobných ekologických úspor

18. díl - Ženské dny

Pojďme na chvíli odhodit rozpaky. Pojďme se bavit o menstruaci. V reklamách na nás ještě stále vyskakují pouze dvě varianty hygienických pomůcek pro ženy – vložky a tampony. A přitom se před námi v dnešní době rozprostírá celý horizont možností, které je možné využít. Možností, které jsou nejen ekologičtější než jednorázové zboží, ale i příjemnější a přívětivější k našim tělům a leckdy i peněženkám.

Menstruace ženy provází značnou část života. Je přirozené, že se během našich dní chceme cítit dobře. Přemýšlely jste ale někdy o tom, kolik odpadu vyprodukuje konvenční jednorázové hygienické potřeby? Možná budete překvapeni. Za život žena běžně spotřebuje okolo 11 000 kusů vložek či tamponů. To je přibližně 90 kg (některé zdroje uvádějí až 150 kg) odpadu, který nelze recyklovat a končí tak ve spalovně nebo na skládce. Pořádná hromada, že? Také finančně to není zanedbatelná částka - celkem za ně zaplatíme asi 30 000 Kč.

Kalíšek

Jednou z nejrozšířenějších alternativ se stává menstruační kalíšek. Čistě prakticky se

jedná o silikonový kalíšek, který se během menstruace zavádí do pochvy. Před započítáním cyklu a po ukončení cyklu je potřeba ho vyvařit a tím ho sterilizovat. Vyprazdňuje se zhruba stejně často, jako byste si měnila tampon. Po vyjmutí se krev vylije, kalíšek opláchne a znovu zavede. Při takovéto manipulaci oceníte záchody s umyvadlem na dosah ruky, případně se dá měnit i ve sprše. Na veřejných toaletách bez možnosti umyvadla hned vedle WC se dá s sebou vzít lahev s vodou a kalíšek opláchnout. Je to ale už trochu gymnastika.

Jinak je ale manipulace s ním celkem snadná. Při zavádění se nádobka zmáčkne, zasune a puštěním se rozvine. Kalíšky jsou i přizpůsobené, aby se dobře vyndávaly. Pomáhají nám k tomu různá očka, stopky, vroubky – každý výrobce má svůj produkt zakončený jinak. Pokud se však bojíte protečení, například když se s kalíškem teprve učíte zacházet, je možné ho kombinovat například s látkovými intimkami nebo menstruačními kalhotkami.

Trh s kalíšky se posledních pár let stále rozšiřuje a je jen těžko říci, která značka je ta nej. Každému sedí něco jiného, a tak je fajn vybrat si dle svých preferencí. K tomu může pomoci například web Kalisek.cz, kde najdete recenze, rozcestníky, rady s výběrem velikosti nebo sdílení zkušeností s používáním nejen této, ale i dalších pomůcek, o kterých bude řeč níže. Značek, velikostí, barev i tvarů začíná být opravdu velké množství. Existují i různě tuhé kalíšky. Proto je dobré si před jejich výběrem něco přečíst. Přece jen se jedná o zboží, které se bude po vyzkoušení těžko vracet.

Ještě malé upozornění – velikost vhodného kalíšku se může v životě ženy měnit. Změna nastává především po porodu, kdy při první menstruaci může náš původní oblíbenec nejen nesesedět, ale i vadit. Existují ale i další varianty.

Vložky

Jak již bylo zmíněno výše, existuje i látková varianta vložek. V moderní podobě se může jednat o opravdu krásné kousky, při jejichž nákupu se můžeme plně vyřádit. Naše kalhotky pak mohou skrývat netušené vzory a barvy. Proč si ty naše chvíly nepříjemnit osobitým stylem. Oproti bílým umělohmotným navoněným vložkám je ale velmi příjemný ten pocit – být jako v bavlnce.

Opět je na trhu velké množství typů a variant. Velikostně se dají sehnat většinou intimky, vložky na denní a noční použití. Také jsou k dispozici různé savosti. Typově se dají sehnat vložky s křídélky, bez křidélek nebo vkládací vložky, kde se dá měnit pouze středová část. Také materiálově se vložky velmi různí. Záleží samozřejmě i na tom, jakou potřebujeme savost. Krom toho, vložky se dají koupit přímo od výrobce a nechat si ušít na míru takový typ a tvar, jaký zrovna vy potřebujete. Pokud jste ale zručná, vložky si můžete našít i sama.

Velmi příjemné jsou přírodní materiály, například biobavlněný beránek. To je prostě hýčkájící pocit. Při silnější menstruaci nebo na noc oceníte vložky s nepromokavou vrstvou, jako je PUL (polyuretanový) zátěr. Už je to ale kousek plastu a pocitově je to oproti prodyšným vložkám opravdu rozdíl.

Důležitou záležitostí při nošení vložek je typ kalhotek. Prostě látkové vložky fungují dobře ve spodním prádle, které vám opravdu sedí. Úzké kalhotky nebo trochu větší nemusí odvést moc dobrou práci a to pak vložku neustále lovíte až na zádech. Kvůli stejnému problému – putování vložky spodním prádlem – je také lepší vybírat ty s hrubším materiálem na spodní straně. Hladký materiál sice vypadá hezky, ale často se stává, že potom v kalhotkách nedrží na jednom místě.

Použité vložky stačí přeprat v ruce, žlučové mýdlo je velkým pomocníkem. Přeprané můžete skladovat pár dní nasucho v nějaké nádobě a potom je dát vyprat na 60 °C.

Menstruační houba

Jedná se o přírodní mořskou houbu - bez syntetických vláken, bělidel, syntetických barviv a škodlivých dioxinů. Když vezmete houbičku poprvé do ruky, zdá se hrubá a tvrdá. Po namočení ale krásně změkne a zvláční a je krásně hebká, není se tedy čeho bát.

Jedna houba má životnost cca půl roku – podle intenzity používání – a jelikož se jedná o čistě přírodní materiál, je možno ji potom zkompostovat.

Používání je celkem jednoduché. Během menstruace se houba zavádí do pochvy podobně jako tampon. Zavádí se navlhčená a vyždímaná, jinak by byla příliš hrubá. Při výměně se vyndá, propláchne se vodou a tím se z ní vymyje veškerá krev a je připravena ke znovuzavedení. Nesmí se však použít teplá/horká voda, houba by tím zatvrdla a znehodnotila by se. Takto se může používat během celého cyklu. Dezinfekce je běžně prováděna na konci cyklu.

Foto CCO

Houba se prodává ve více velikostech. Jejich výhodou je, že se dají zastříhnout podle potřeby. Nejekonomičtější tedy může být koupit si velkou velikost a tu si klidně rozdělit na dvě houby.

Nevýhodu vidím v tom, že se jedná opravdu o houbu - je potřeba ji často měnit. Představte si nasáklou jakoukoliv houbu, co udělá, když ji zmáčknete. Ano, pustí tekutinu ven. To samé se může stát s nasáklou menstruační houbičkou, když stáhnete svaly (např. při kýchnutí, zvednutí se ze židle apod.). Je tedy potřeba na ni myslet a proplachovat ji včas. Na houbový efekt je potřeba myslet i během vyndávání zavedené houbičky, kdy krev může mít tendenci vytékat už během tohoto procesu. Při používání této pomůcky vidím toaletu s umyvadlem už jako opravdovou nutnost. Výměna ve sprše je ale jednoznačně nej-jednodušší.

Menstruační kalhotky

Další varianta, jak prožít své červené dny o něco víc pohodlně, v suchu, ale o mnohem víc sexy? To prostě nejde nezkusit. Momentálně jsou k mání značky i českých výrobců a věřte, že se jedná o jedny z nejhezčích kousků spodního prádla, které se ocitnou ve vašem šatníku.

Funguje to jednoduše. Obléknu si menstruační kalhotky místo normálních a mohu vyrazit do světa. Nic víc není potřeba. Kalhotky mají několik vrstev – dotykovou vrstvu, která udržuje majitelku v suchu, druhou antibakteriální, třetí savou a čtvrtou PUL, jistící proti protečení. Existuje opět několik typů nejen stříhových, ale i co se savosti týče. Například Thinx uvádějí různou savost mezi 1-2 tampony. Ať už samostatně nebo jako pojistka ke kalíšku, menstruační houbě, fungují krásně. Jejich nevýhodou však je vysoká pořizovací cena za jeden kus.

Všechny výše zmíněné možnosti má cenu vyzkoušet a najít si v nich tu, která bude vyhovovat právě vám. Proč se omezovat na jednorázové tampony a vložky, když máme tolik možností, které nepřispívají tak značnou měrou k hromadění odpadu?

Michaela Linhová

150. výročí založení Yellowstonekého NP

Na 1. 3. 2022 připadá jedno nenápadné, ale důležité výročí. V roce 1872 na návrh Kongresu Spojených států prezident Ulysses S. Grant podepsal zákon o zřízení Yellowstonekého národního parku – nejstaršího NP na světě. Na přelomovém významu tohoto kroku nic nemění ani to, že nešlo tehdy o ochranu flóry a fauny, ale unikátních geomorfologických jevů, zejména gejzírů. Z geologického hlediska se totiž jedná o tzv. stratovulkán, tj. o miskovitou prohlubeň s centrálním zbytkem sopky. Dešťová voda a voda z tajícího sněhu proniká do podzemí, kde je poměrně nízko pod povrchem horká oblast. A tím jsou vytvořeny podmínky pro atraktivní jevy, pro něž je Yellowstoneký park dodnes známý především. V době svého vzniku byl park určený americkému lidu, a to k zábavě a rekreaci. Celá oblast byla vyňata z plánu osidlování a byl zde znemožněn prodej i koupě pozemku. První národní park v USA, zřízený také na ochranu planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů, byl až národní park Everglades, vyhlášený v roce 1947.

Foto CCO

obdélníku o šířce 88,5 km a délce zhruba 98 km. Celým územím procházejí čtyři pohoří. Nejvyšším bodem parku je vrchol Eagle Peak (3 462 m nad mořem). Asi 5 % NP je pokryto vodou, je zde přibližně 200 jezer a 1000 řek s 290 vodopády. 15 % plochy parku zaujímají louky a 80 % lesy.

V parku žije 67 druhů savců, 285 druhů ptáků (z nichž 150 druhů zde hnízdí), 6 druhů plazů a 5 druhů obojživelníků. Žije zde 16 druhů ryb, z čehož 5 jich sem bylo zavlečených. Roste zde kolem 1000 druhů kvetoucích rostlin, z toho tři jsou endemické. V lesích se vyskytuje 9 druhů jehličnatých stromů, z nichž většinu (80 %) tvoří borovice pokroucená (*Pinus contorta*).

Pokud jde o Evropu, vznikly první národní parky v poměrně málo osídleném prostředí, a to ve Švédsku v roce 1909. Později se začal uplatňovat dnes běžný přístup – jde o území, v němž je návštěvnost regulována a kde je obvykle hlavním důvodem ochrany původní málo narušená příroda.

O ochranu přírody jde v současné době už i v Yellowstonekém NP, vzhledem k tomu, že se zde nachází řada cenných ekosystémů. Z nich dominantní je subalpínský les. 26. 10. 1976 se park stal Mezinárodní biosférickou rezervací.

Yellowstoneký NP se rozkládá z více než 90 % na severozápadě státu Wyoming, dále zasahuje do států Montana a Idaho. S plochou 8 981 km² byl dlouho (do roku 1980) největším národním parkem USA. Má tvar přibližného

Yellowstone představuje jediné místo v USA, kde žije bizon nepřetržitě od prehistorických dob. Jde o největší populaci na veřejné půdě a jednu z mála nehybridních. Mezi lety 1995 a 1997 bylo do NP uvedeno 41 vlků z Kanady a severozápadní Montany. Dnes jich po většinu roku žije v NP kolem stovky. 90 % jejich zimní stravy tvoří wapiti. Dalšími významnými druhy NP jsou medvěd grizzly nebo rys kanadský.

Na internetu se dají na téma NP Yellowstone najít rozličné dokumenty ke zhlédnutí, a to většinou v angličtině. Snímky s jednotlivými druhy živočichů přináší česky namluvené video „Nezkrocená příroda - Yellowstone“ (viz [zde](#)). Sopečné jevy blíže představuje dokument „Vulkán Yellowstone“ ([zde](#)), a to ve slovenštině. Z knížek dostupných ve fondu ŠK lze doporučit „Národní park Yellowstone“ od Jaromíra Jiřího Krejčího a okrajově také „Národní parky středozápadu USA“ od Ladislava Hanouska a „Nejkrásnější národní parky světa“ od Eleny Bianchi. Životem vlků na území NP se zabývá známá „Moudrost vlků“ od Elli H. Radingerové.

Velmi zajímavě se o NP hovoří v jedné z kapitol knihy „Povídky od táborového ohně“ od Ernesta Thompsona Setona. Děj se odehrává v době krátce po vzniku NP a dají se z něj vyrozumět omezení, která tehdy platila. Hlavním hrdinou příběhu je bláznivě dorůstající štěně Čink, věčný smolař, z něhož si všichni dělali zpočátku jen legraci. A to někdy i krutou, nedomyšlenou. Dokonce se stalo, že skupinka mužů poslala Činka proti drzému kojotovi, který je často obtěžoval v okolí tábora, i když bylo jasné, že od něj Čink dostane pořádný výprask. Kojot se pak systematicky vracel a úmyslně Činka provokoval. Měl zkušenost, že proti němu muži nikdy nic nepodnikají – měli totiž střelbu zakázanou a na zbraních měli pečeti. Až jednou se stalo, že se Činkův pán opil, na svého psa zapomněl, nechal ho hlídat a hladovět a dodatečně byl dojatý tím, jak statečně si Čink počínal. Pod tíhou svědomí se rozhodl se štěněti odvděčit a zbavit ho jeho trápení. Strhl z pušky pečetě, zabil kojota a předem věděl, jaký ho za to čeká trest. Jeho drahocennou zbraň mu sebrali a zničili, a ještě se musel z území NP vystěhovat. Tak přísné to tehdy bylo.

A ještě jedna důležitá informace na závěr: dne 6. 9. 1978 byl NP Yellowstone po právu uznán organizací UNESCO jako světové dědictví. **-ah-**

Fungují výměnné projekty?

V době všeobecného materiálního nadbytku a bezuzdné spotřeby přicházejí ke slovu víc než kdy dříve nejrůznější výměnné projekty - swaps, šatníky, knihobudky a mnoho dalších. Jsou to aktivity, které dokážou alespoň zčásti kompenzovat chybný spotřebitelský kurz naší společnosti, nebo je to jenom vyústění našich přetékajících skříní a "zábava" šetrnější menšiny? To je vskutku složitá otázka, kterou se pokusím na následujících řádcích trochu více rozebrat.

Cílem výměnných projektů by mělo být prodloužení životnosti jakékoli věci, která již pro původního majitele ztratila význam, ale mohla by ještě posloužit někomu jinému. Oddaluje (a v dlouhodobém horizontu tak snižuje) vznik další spotřeby a ekologické stopy nového nákupu. V době cíleného zastarávání, směšně nízkých cen většiny spotřebního zboží a nedostatku času se jedná o aktivity, které bohužel dokáží oslovit jen malou část společnosti - a většinou už té uvědomělé, které se nadspotřeba spíše netýká. A to je jedno z hlavních úskalí. Rádi se při těchto úvahách sentimentálně vracíme do dob minulých, kdy bylo normální věc před vyhozením opravit nebo dát někomu jinému. Zapomínáme však, že se tak dělo především z důvodu nouze, úzké nabídky trhu, nedostatku financí nebo kvůli osobní vazbě k předmětu, jehož trvanlivost se s tou dnešní nedá srovnávat. Všechno tohle je dnes nahrazeno rychloobrátkovostí. Kdo by se zabýval opravou rychlovarné konvice, když novou pořídí za tři stovky?

Foto - zdroj: [svoboda.info](#)

Je však nejvyšší čas z tohoto začarovaného kruhu vystoupit a začít se aspoň rámcově zabývat znovuvyužíváním. V očích konzumní společnosti se to může zdát jako přehnaná šetrnost, zbytečnost nebo šetřivost. Je třeba ale nastartovat nový trend, který bude tyto mýty bořit. Možná poprvé máme možnost být šetrní ne proto, že musíme, ale proto, že chceme. A proto, že to potřebuje životní prostředí, které nejvíce trpí právě naší nadspotřebou. Co a jak je možné v dnešní době a především v našem regionu měnit?

Veřejné šatníky jsou trvalými obdobami jednorázových swapů (výměnných bazarů) oblečení. Jeden z nich je již několik měsíců umístěn na pobočce ŠK Za Parkem. Osobně se výměny neúčastním, protože se v šatníku neobjevuje pánské oblečení. Zpovzdálí se dá sledovat spíše hromadění šatstva, což může signalizovat výrazný převis nabídky nad poptávkou způsobený destruktivním trendem tzv. fast fashion. Textil je jednou z hlavních oblastí, kde by-

chom se měli poohlédnout po změně stylu v našem nakupování. Více by mohl do situace promluvit objemnější veřejně přístupný šatník na nějakém frekventovanějším místě našeho města.

K podobným závěrům jsem došel po rozhovoru s jednou z pořadatelek regionálního swapu. Největší přetlak je zaznamenáván u dětského oblečení, což je důsledek přehnané starostlivosti o naše nejmenší, děsivě nízkých cen tohoto zboží a krátké doby, kdy oblečení pasuje. Opět výrazně převažuje dámské oblečení nad pánským. Naopak velmi pozitivně je hodnocena výměna spotřebního zboží (nádobí atd.), kterého však bývá na swapech oproti oblečení odhadem pouze čtvrtina.

Foto archiv Šmidingerovy knihovny

Jakožto knihovník mohu pozorovat neutěšenou situaci kolem všeobecného přebytku knih. Bedny starých titulů z pozůstalostí, vyřazované relativně mladé knihy z fondů knihoven z důvodu nedostatku místa, záplava nových bestsellerů, které chtějí čtenáři číst přednostně... Knihovny operují s omezeným místem a vyřazují více, než by chtěly. Archivy schraňují pouze historicky hodnotné materiály. Veškerá literatura "tam někde mezi" je ve vážném ohrožení - ne jenom proto, že o ni není dostatečně viditelný zájem, ale proto, že jednoduše není kam dát. Antikvariáty zanikají, protože se kvůli záplavě nových i starých knih neužívají. Knihy se staly všeobecně oblíbeným dárkem, což je určitě dobře, ale měli bychom si začít pokládat otázku, jestli už to trochu nepřeháníme. Knihovny se snaží přispět nejen v rámci možností co nejlepší nabídkou knih k půjčování, ale také projekty typu knihobudek, kde nabízejí dále nevyužitelné tituly k rozebrání. Knihy zatím mizí, i když ne tak rychle jako dříve. Konkrétnější závěry bychom mohli vyvodit pouze za předpokladu znalosti jejich dalšího osudu. Situaci by mohl pomoci projekt bezplatného "antikvariátu", který by shromažďoval starší, ale cenné knihy a evidoval je pro potřeby cíleného vyhledávání zájemci.

Prodlužování životnosti veškerého ostatního spotřebního zboží má svůj základ v tradici bleších trhů apod. Pokud bychom se poohlíželi po bezúplatné formě výměny, pak dobře fungují nejrůznější internetová fóra a skupiny. Pokud jste uživateli facebooku, pak regionálně nejúspěšnější je skupina "[Strakonice - daruji a měním](#)". Díky širokému okruhu uživatelů a relativně pestré nabídce zde máte velkou šanci na úspěch. Dílčí slabinou je častý styl "výměny" za nákup nového zboží (nejčastěji potravin), ale výjimkou není darování hodnotných věcí za odvoz atd.

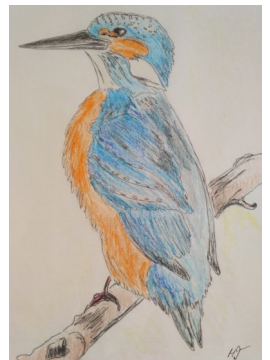
Jaký by se z toho všeho dal vyvodit závěr? I když výměnné projekty zčásti splňují svůj účel, zásadní revoluci ve spotřebitelství nejspíš (alespoň prozatím) nezpůsobí. Podstatná změna by se měla odehrát v našem konzumním chování. Měli bychom se vždy pečlivě zamyslet, zda danou věc nemůžeme pořídit jiným způsobem než nákupem nové. A to i v případě, kdy všechny racionální důvody mluví pro nákup. Třeba nakonec dojdeme k závěru, že se celá záležitost dá vyřešit úplně jinak.

Pokud máte podobné tipy, budeme za ně určitě vděční. -jj-

Objevy detektiva Ledňáčka

Možná detektiva Ledňáčka zatím neznáte, ale někteří třeba ano. Ve školním roce 2017/2018 jste se s ním mohli pravidelně setkávat na stránkách našeho časopisu, a to od čísla [10/2017](#) do [9/2018](#). Teď je začátek března, naše pobyty venku budou určitě čím dál tím častější a delší, a tak by neškodilo zase si po několika letech našeho pomocníka pozvat a dozvědět se od něj něco nového. Tentokrát nejen o krásách a zajímavostech přírody, ale hlavně o její ochraně.

Jak jsme byli zvyklí, ptal by se nejdříve on nás, aby nás přiměl k přemýšlení, ale nakonec by nám to stejně všechno prozradil, co mu právě nejvíc leží na srdci. Ledňáčci si své hnízdní nory stavějí ve strmých březích nad vodou, potravu si loví v řece, a ne v obchodech, a tak si dobře všimají všeho kolem sebe. Když je něco v nepořádku, vědí o tom hned a bojí se, aby měli oni i ostatní obyvatelé naší krajiny kde být a co jíst. Hodně to záleží právě na nás, lidech. Na tom, jak moc myslíme na druhé, a ne jenom na sebe.

Jak jste na tom vy? Uvažovali jste někdy nad tím, jestli svým pohodlným životem neškodíme rostlinám a zvířatům? Detektiv Ledňáček se vás tentokrát chce zeptat právě na to. Velkých i malých.

- Pro dospělé: Znáte význam zkratk značících chráněná území? Že NP je národní park, to ví snad úplně každý, ale co si představíte, čtete-li někde na mapě nebo v průvodci, že je blízko vás PP, PR, NPP, NPR nebo CHKO? Jak je potřeba se na takových místech chovat?
- Pro rodiče vědecky založených školáků: Co to znamená, když jsou na stromě namalovány dva červené pruhy pod sebou?

- Pro rodiny s batolaty: „Zavírám, zavírám les, aby sem nikdo nevlez, ani kočka, ani pes...“ Znáte tuhle lidovou říkanku? Uměli byste ji dopovědět?

Odpovědi najdete na straně 14. **-ah-**

Drobnička dravá

Pod názvem drobnička můžeme na internetu najít rostlinu – droboučkou vodní bylinu (*Wolffia*) nebo játrovku (*Cephalozella*), houbu (*Leptosphaeria*) nebo šnečka (*Truncatellina*), ale v tomto případě jde o mouchu.

Získávání potravy aktivním lovem kořisti je typické pro více skupin dvoukřídlého hmyzu (*Diptera*). Nejznámější jsou roupcovití (*Asilidae*), dravé druhy však najdeme i u jiných čeledí. Mezi mouhovitými (*Muscidae*) patří k méně známým predátorům drobnička (rod *Coenosia*).

Foto Eva Legátová

Fotografie je z obilného pole u Chanovic z 20. 8. 2021.

Eva Legátová

Použitá literatura:

JAVOREK, V.: Kapesní atlas dvoukřídlého hmyzu, SPN, Praha, 1967.

SUVÁK, M.: Drobnička *Coenosia attenuata* – vítaný lovec ve sklenících, Živa č.3/2008.

Večer s dokumentem - 97. díl - Do divočiny

Česká televize se blýskla dalším enviro cyklem - sérií krátkých dokumentů Do divočiny. Často jsem si kladl otázku, jak by se dala s touto tematikou oslovit "problematická" skupina teenagerů. Jednu z možných odpovědí jsem dostal po zhlédnutí tohoto pořadu. Tím samozřejmě nechci říct, že Do divočiny by se mělo striktně řadit do vysílání pro mládež, svou úroveň jistě osloví i zbývající širokou veřejnost. Ale pokud bychom hledali vhodný materiál např. do environmentální výuky na ZŠ, tohle by byla ta správná volba. Seriál má totiž hlavní atributy, které by mohly tuhle věkovou skupinu zaujmout především. Je akční, dostatečně fundovaný, není zdouhavý ani patetický a především - průvodcem je sympatická postava mladého člověka, která k divákům nepromlouvá z pozice autority, ale jednoho z nich. A mohla by se klidně stát i vzorem pro to, že zájem o přírodu a její ochranu není pouze výsadou dospělých nebo vzdělaných a rozhodně to není nuda.

Fotograf Prokop Pithart - syn slavného ekologa Davida Pitharta a vnuk ještě slavnějšího politika Petra Pitharta nás provází několika stěžejními tématy praktické ochrany přírody a jejího pozorování. Nabídne nejen poutavé záběry, ale na krátkou stopáž i velké množství odborných informací a tipů ve stylu "co může udělat každý z nás". Je až neuvěřitelné, kolik se mu daří do epizod v rozsahu 9-16 minut vměstnat napětí a humoru, a přitom zůstat přirozeným, a ještě předat důležité poselství. Tohle se zkrátka hodně podařilo. Seriál obsahuje také ještě jeden méně nápadný, ale důležitý aspekt. Z filmového materiálu nejsou vystříhány neúspěšné pokusy o pozorování nebo konkrétní zásahy. Fotopast nemusí pokaždé zachytit to, co chceme, ne každý živočich se zvířecí záchrance podaří zachránit... Materiál tak vyznívá maximálně reálně, bez zbytečné honby za senzacími.

Do uzávěrky časopisu bylo v I-vysílání ČT zveřejněno prvních 6 dílů seriálu, jejichž krátký popis nabízím k nalákání. V současné chvíli jsou k dispozici i další epizody - viz [zde](#).

[Bobři a jejich divočina](#) - První díl minisérie nás zavede do jednoho z lipenských mokřadů, kde se o nadvládu pokouší bobr evropský a mění zdejší biotop k obrazu svému. I pomocí záběrů z instalovaných fotopastí se dozvíme vše podstatné z bobří ekologie. Svědectví o bobrovi nám poskytne majitelka nemovitosti, která je jeho inženýrstvím doslova obklopena.

[Co sežral výr](#) - Nahlédnutí to tajemného a skrytého života sov. Poutavý výzkum jejich

potravní ekologie prostřednictvím rozboru nalezených vývržků výra velkého.

Sýkorky a zima - Vše podstatné o ošetřování ptačích budek a příkrmování ptactva v 9 minutách. Doplněné o úžasné záběry návštěvníků krmítka. Díl také odpoví na otázku, zda je možné krmit sýkorku z ruky.

Výprava za vlky - Pro mě osobně zlatý hřeb seriálu. Výprava do Beskyd - do území výskytu velkých šelem. Kontrola fotopastí, základy stopování, noční výprava do vlčího teritoria.

Vlci a lidé - Navazuje na předchozí díl a střízlivým způsobem komentuje často diskutované téma - konflikt vlků a chovatelů zvířat. Epizoda navštíví přímo jednoho z postižených farmářů a probere s ním jeho náhled na celou problematiku návratu šelem na naše území.

Zvířecí záchranka - Prokop Pithart působil dva roky v Praze jako zvířecí záchranář. V závěrečném díle minisérie vás vezme s sebou na jednu ze svých obvyklých služeb, které sestávají jak z dlouhé pohotovosti na telefonu, tak z poměrně akčních odchytů. Ty mohou být úspěšné a končit vypuštěním zotaveného zvířete zpět, nebo naopak, kdy přichází zásah pozdě, případně zvíře končí s trvalým hendikepem. Epizoda bez příkras přibližuje tuto nenahraditelnou činnost. *-jj-*

Prokop Pithart při natáčení, foto David Brázda

Pozvánky - březen 2022

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Kurzy zdravého vaření

úterý 15. 3., nebo čtvrtek 17. 3. Vždy od 18 hod. na ZŠ Povážská (Nad Školou 560, Strakonice)

Sezóna kurzů probíhá ve dvou totožných termínech 1x měsíčně do května. Jednotlivé kurzy na sebe nenavazují, hlásit se můžete i jednorázově. Přijďte se seznámit se surovinami a postupy pro zdravější, bezmasou nebo dietní kuchyni. Kurzovné 100 Kč. Lektor Ing. Jan Juráš

Svou účast hlase předem na: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244.

Hlídky v terénu v okolí Strakonice

sraz: sobota 19. 3., 10 hod. u Řepické žel. zastávky

s sebou: oblečení a obuv do terénu, dalekohled

- informační a monitorovací hlídka projde intenzivně rybníkářsky a zemědělsky využívanou oblast Řepických rybníků, bude zaměřena na případné nálezy otrávených návnad nebo podezřele uhynulých zvířat

- v rámci hlídky budou vyvěšeny informační letáky, dozvíte se mnoho zajímavého o negativních jevech v krajině a problematice envirokriminality

Pořádá Ekoporadna při Šmidingerově knihovně a iniciativa Spravedlnost pro přírodu. *-jj-*

Pobočka ŠK Za Parkem zve:

Úterní zastavení

ÚT 1. 3. : Setkání s literaturou, např. s dílem Jana Amose Komenského. Sraz v 16:00 před pobočkou Za Parkem.

Přírodovědná procházka do okolí Radomyšle

NE 13. 3. Sraz v 9:00 před nádražím ČD. V 9:10 odjezd do stanice Radomyšl-zastávka (příjezd v 9:22). Půjdeme ke kostelu sv. Jana Křtitele a k židovskému hřbitovu a zpět k zastávce a dále celkem cca 10 km po

zpevněných cestách do Strakonice. V Domanicích je možnost se odpojit a jet vlakem. Více v ŠK Za Parkem nebo na www.csop-strakonice.net.

Mezigenerační klub PARK

NE 13. 3., PO 14. 3. Poznávání. Aktivní odpočinek. Ruční práce. Knížky. Podle možností a chuti pobyt buď v knihovně, nebo venku. Sraz 2. neděle v měsíci v 18:00 a následující pondělí v 10:00 před pobočkou ŠK Za Parkem.

Ledňáčci

Schůzky rodin se zájmem o přírodu, tradice a lidové hry. Pro děti všeho věku (i v kočárku) s rodiči, prarodiči apod. Přicházet mohou i dospělí bez dětí nebo starší školáci bez dospělých. Pomoc při vedení programu je vítaná, ale není nutná. Chodit lze i nepravidelně. Sraz v 16:00 před zámekem u vývěsky ŠK. **PÁ 4. 3 se podíváme ke Švandově lípě, 11. 3. si zopakujeme jarní říkadla, 18. 3. si vyzkoušíme zdobení perníčků.** Info pobočka ŠK Za Parkem nebo vedoucí Monika Tůmová (602 361 321 – formou sms).

Výstavky

Výstavka větvíček a květin na určování (nejen s pomocí knih, ale i s možností konzultace) – v půjčovně ŠK Za Parkem. **Pokračují i dlouhodobé akce – Místa s přírodními zajímavostmi, Nejmilejší knihy.**

Bližší informace:

Pobočka Šmidingerovy knihovny Za Parkem, Husova č. 380, Strakonice. Otevřeno PO a ČT 13–18, ST 8–12 hod. Kontakt: 380 422 720, hrdlickova@knih-st.cz. -ah-

Drobné smetí

Metanu v atmosféře rychle přibývá

Podíl významného skleníkového plynu v ovzduší se nadále zvyšuje. Kromě hlavního zdroje - zemědělské výroby - narůstají jeho emise i úniky při těžbě fosilních paliv. Ty jsou detekovatelné satelitním mapováním atmosféry. Více informací se dočtěte [zde](#).

Šárecké údolí čelí zástavbě

Přírodní park Šárka-Lysolaje v okolí nádrže Džbán je v hledáčku developerů. Vlastník koupaliště a pozemků v okolí pod zámkou celkové rekonstrukce plánuje i bytovou výstavbu. Petice proti záměru a více informací je k dispozici [zde](#).

Výsledky Ptačí hodinky 2022

I v letošním lednu proběhl další ročník programu Ptačí hodinka, kdo kterého se zapojilo přes 35 tisíc dobrovolných sčítatelů. Výsledky potvrdily dominanci sýkory koňadry, ale zaznamenaly také vyšší početnost lesních druhů ptáků na krmítcích. Další zajímavé údaje naleznete [zde](#).

Projekt sleduje stav zeleně velkých měst

Index vycházející ze satelitního snímkování sleduje několik stěžejních ukazatelů vývoje zeleně ve 255 světových metropolích. I když došlo k meziročnímu drobnému poklesu v zastoupení městské zeleně, celkový trend se dá hodnotit jako pozitivní. Více viz [zde](#).

Do Česka zasahují další dvě vlčí teritoria

Každoroční monitoring rozšíření velkých šelem přinesl údaje z pozorování za rok 2021. V České republice přibyla dvě nová vlčí teritoria - v Českém lese a v Orlických horách. Jejich celkový počet je 24, většina z nich je přeshraničních a na naše území zasahují jenom zčásti. Více informací se dočtete [zde](#). -jj-

Tiché jaro - Rachel Carsonová

Kniha Tiché jaro americké bioložky Rachel Carsonové je jedním z nejzásadnějších ekologických textů všech dob. Vyšla v roce 1962 a hovoří se o ní jako o rozbušce pro novodobé environmentální hnutí. Až loni byl edicí Klimax zpracován první český překlad s výstižnou předmluvou Davida Storchy. S odstupem 60 let tak máme možnost nejen nahlédnout za prvním faktickým odporem proti poškozování životního prostředí, ale také posoudit, zda a jak se situace od té doby proměnila.

Tiché jaro muselo pro 60. léta v USA (tedy dobu nezpochybnovatelného hospodářského rozmachu) znamenat určitě velký poplach. Zemědělství i ostatní odvětví ekonomiky na vrcholu sil podporované stále novými vynálezy - v této souvislosti zejména v oblasti chemických pomocníků, které mají pomoci odstranit poslední "přírodní překážky" na cestě k blahobytu. V podstatě celá kniha Rachel Carsonové je pojednáním o devastujícím vlivu v zemědělství používaných biocidů s mnohdy reziduálními a kumulativními vlastnostmi pro životní prostředí, zvířata i člověka. I když se zabývá "pouze" touto oblastí, přesahy i do těch ostatních jsou na první pohled zjevné. Hodnotit to také musíme v kontextu místa a doby, kdy plošné používání jedů bylo nejen nejzávažnější hrozbou pro přírodu, ale bylo také fenoménem poměrně novým, málo prozkoumaným a o to závažnějším.

Pozornost je věnována zejména dvěma druhům chemikálií. Chlorovaným uhlovodíkům s nejslavnějším zástupcem DDT, mezi které spadá velké množství dalších i nebezpečnějších látek (chlordan, dieldrin, aldrin, endrin...), a organofosfátům (paration, malation). Všechny tyto přípravky se používaly k hubení hmyzích škůdců, a to i formou preventivních plošných a mnohdy diskutabilních postřiků. Jejich společným jmenovatelem je vysoká stálost (tedy špatná odbouratelnost z životního prostředí) a schopnost hromadit se v živočišných tkáních (se sklonem navyšovat koncentrace v potravních řetězcích). Mají reprotoxické, karcinogenní a mutagenní účinky. Velkou neznámou byly s ohledem na popisovanou dobu kombinované účinky směsí těchto látek nebo neznámé účinky v případě kombinací s jinými běžně používanými chemikáliemi.

Rachel Carsonová popisuje všechny tyto principy na případech zaznamenaných převážně v průběhu 50. let v USA. Příběhy mají většinou podobný scénář. Úřady nasazují některý ze jmenovaných insekticidů pro potlačení nepříjemného, škodlivého nebo potenciálně nebezpečného (nemoc přenášejícího) druhu hmyzu. Zásah bývá nejen neúspěšný a neefektivní, ale je doprovázen řadou závažných vedlejších důsledků - zasažení ostatních (prospěšných nebo hospodářsky významných) forem života, hromadění reziduí v ŽP a jejich vstup do potravin s přímým vlivem na člověka. Nezřídka dochází také k přímému zasažení hospodářských zvířat nebo lidí při samotné aplikaci postřiků.

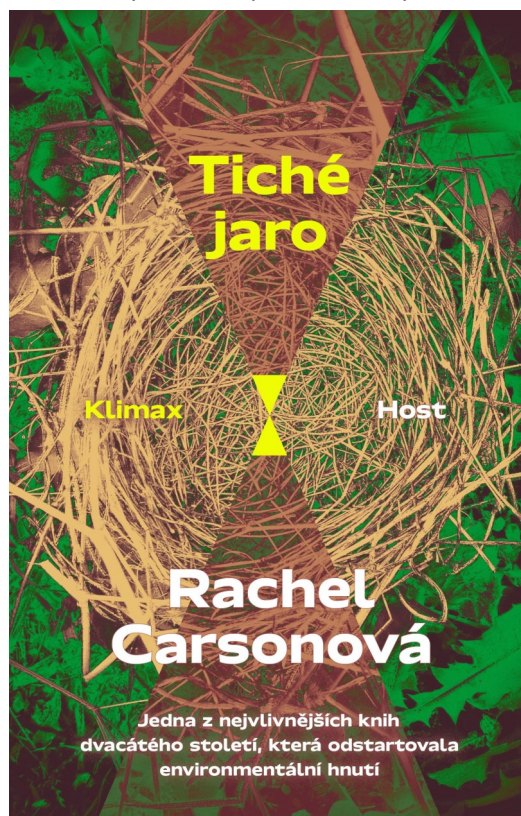
Jedním z prvních případů doloženého hromadění škodlivin v trofickém řetězci je úhyn potápek na kalifornském jezeře Clear lake, kde při relativně nízkých koncentracích chemikálie použitých k hubení komářích larev došlo přes ryby k navýšení koncentrací o mnoho řádů až k vrcholovým predátorům. Podobný účinek byl popsán i u herbicidů, kdy je kontaminována hlavní potrava některých býložravců. V USA šlo konkrétně o hubení "plevelného" pelyňku z důvodu rozšiřování pastvin. Zasažení byli vidlorohové a tetřivci, kteří jsou na tuto rostlinu potravně vázáni.

Hlavní motiv knihy, tedy vymizení ptáků z určitých lokalit, byl zapříčiněn stejným principem. Ať už se jednalo o postřiky proti grafióze jilmu (které se skrze listy a žilaly dostaly do ptačích těl) nebo ošetření osiva v Anglii fungicidy, vše mělo za následek skokové snížení stavů zpěvného ptactva.

Při následných výzkumech a shromažďování informací je podkryt systém úspěšného byznysu pro chemické firmy a dohazování zakázek a krytí státními úředníky. Pomyslným vrcholem tohoto snažení je likvidace tzv. ohnivého mravence, který byl do pozice nebezpečného škůdce dosazen úspěšnou propagandistickou kampaní.

Zatímco jsou zkoumány první případy environmentálních katastrof, narůstá odpor veřejnosti a některé aplikace jsou napadnuty i u soudu, paralelně probíhá odbyt a používání stejných chemikálií na méně nápadné, ale o to hrozivější frontě - v lidských sídlech, na zahrádkách nebo přímo jako repelent na holou kůži. Jsou doloženy vlivy nejen akutních ale i dlouhodobých expozic na člověka - zejména s vlivem na CNS a játra.

Kruh se uzavírá s poznáním, že aplikace látek pro potlačení jednoho konkrétního dru-

hu způsobuje rozvrat celých ekosystémů. Dochází k mnohem závažnější destabilizaci nebo invazím ostatních druhů. Ty nejsou způsobeny jenom oslabením přirozených predátorů, ale rovněž vyšší rezistencí cílového organismu vůči použité chemikálii. Mnoho případů tak připomíná pověstné hašení požáru benzínem nebo začarovaný kruh, ze kterého není úniku.

V závěrečné části knihy Rachel Carsonová rozebírá některé alternativy na poli potlačování konkrétních druhů hmyzu, tedy obor, který je za jejího života prozatím v plenkách. Sterilizace hmyzu ozařováním, feromonové a ultrazvukové lapače nebo nasazení přirozených patogenů.

Autorka umírá v roce 1964 na rakovinu. Nedožila se tak dílčích úspěchů ve vodách, které svou knihou rozvířila. Nebyl to jenom zákaz používání DDT ve většině zemí světa, ale také důslednější kontrola ostatních látek a již zmiňovaný vzestup celosvětového environmentálního hnutí. Na druhou stranu k rozvratu životního prostředí začíná docházet i na jiných frontách. A i v otázce regulace nových chemikálií slaví úspěch pořád ty stejné postupy. Látka je různými způsoby obhajována a komerčně protlačována ještě dlouho poté, co je prokázána její škodlivost. Zůstává tak velký otazník, jak moc jsme za těch 60 let změnili svoje smýšlení, nebo zda ještě pořád vítězí peníze a naše pohodlnost.

Knihy je k dispozici ve fondu Ekoporadny při ŠK. -jj-

Březnové zápisky Jirky Wagnera

O čem březen je? O zápase zimy s jarem, který jaro vyhrává. Bílé sněženky, žluté jehnědy. A ještě sníh! Březnový vítr. Mladé kopřivy. Přeháňky. Zelené růžky pažitky na záhonu. Modrofialové kvítky plicníku lékařského na Práchni. První jarní úplněk! Modrá ladoňka. Straka si vysoko ve větvích staví své rozsochaté hnízdo. Kdo by to jaro nevítal? *Zima je trýzeň, jaro je přízeň.*

Foto Jiří Wagner

CO S NÍM, S TÍM SNĚHEM

*březnovým?
Jen mlčky se dívat
jak padá.*

NA SKOK U ŘEKY.

*Po vodě větřík běží,
jarní, odvěký.*

DEŠŤOVÉ NEBE.

*Místo slunce jen
žlutý
kvítek podbělu.*

(březnový den)

SLUNCE NA KOPCI.

*Mlha na poli
nyní
neví kudy kam.*

(modrá a žlutá)

VČELA SE STARÁ

*už.
Krokusy míchají
své barvy jara.*

Soucit s přírodou a zvířaty v hudbě - 3.

Populární hudba

Pokud bychom měli populární a rockovou mainstreamovou hudbu rozsahem přirovnat k oceánu, pak by environmentální a prozvířecí lyrika představovala svou ojedinělostí spíše menší ostrůvky. I v dnešní době tento žánr přetéká prvoplánovými a klišoidními tématy. S jistou nadsázkou tak tato hudba může představovat alegorii dnešní společnosti, kdy je v době hluboké krize společným jmenovatelem bezstarostnost. Není ani příliš divu, pohybujeme se v tvrdě komerčním prostředí, kde jakýkoli odklon od šablon představuje nevýhodu. O to větším překvapením je právě ta menšina interpretů, která se neostýchala svůj světonázor otisknout i do své hudby. Právě těm bude věnován dnešní díl seriálu. Je obrovská škoda, že tento trend není silnější, protože právě interpreti populární hudby mají skrze svou tvorbu možnost promlouvat k nemalé části veřejnosti.

Opět předesílám, že ani tento žánr nemám zmapován zcela, natož do hloubky. Bude se tedy jednat spíše o samostatné střípky, které si ke mně našly cestu. Rozsáhlejší přehledy nabízejí správně zadaná klíčová slova v internetových vyhledávacích (viz [zde](#), [zde](#) nebo [zde](#)).

Pokud bych měl svůj exkurz alespoň zahájit chronologicky, pak známá americká kapela The Beach Boys již v roce 1971 vydává skladbu [Don't go near the water](#), která nejen velebí oceán, ale promlouvá rovněž až překvapivě napřímo k jeho znečištění. Na konci 80. let se formace Talking Heads vyjadřuje nápaditou formou k americkému konzumu v písni [\(Nothing but\) flowers](#). Ke komerčně nejúspěšnějším skupinám

můžeme přidat ještě R.E.M., kteří 6 let po svém vzniku uvedli song [Fall on me](#) s tematikou znečištění životního prostředí kyselými dešti, nebo irskou rockovou formaci The Cranberries se skladbou [Time is ticking out](#). Ještě před koncem 20. století se tu a tam začíná v textech objevovat i téma práv zvířat. Logicky je mají na svědomí interpreti, kteří se v této oblasti angažují i osobně. Americký zpěvák Prince (1958-2016), který se hlásil k veganství, vydává v roce 1998 píseň [Animal Kingdom](#), kde se zcela jasně vyhrazuje proti zneužívání zvířat pro lidskou potravu:

*No member of the Animal Kingdom nurses past maturity
No member of the Animal Kingdom ever did a thing to me
It's why I don't eat red meat or white fish
Don't give me no blue cheese
We're all members of the Animal Kingdom
Leave your brothers and sisters in the sea...*

*Žádný člen Zvířecí říše není kojen v dospělosti,
žádný člen Zvířecí říše mi nikdy nic neprovedl,
proto nejím žádné maso ani ryby,
nedávejte mi žádný plesnivý sýr,
všichni jsme členové Zvířecí říše,
nechejte své bratry a sestry v moři.*

Člen kapely The Beatles, prozvířecí aktivista (kampaně Bezmasé pondělky) a autor známého citátu "Kdyby jatka měla stěny ze skla, každý by byl vegetarián" Paul McCartney si ve své písni [Looking for changes](#) bere na paškál vivisekci (pokusy na živých zvířatech).

Nyní svou pozornost zaměříme na interprety o dost méně známé. Zpěvačka Olivia Newton-John se v nadčasové písni [Silent ruin](#) již v roce 1994 vyjádřila k lovu velryb. Text má však o dost širší záběr a hodnotí vztah člověka k přírodě všeobecně:

*How can I justify to my child what we're doing
When I can't explain it myself
And if I close my eyes to the wild silent ruin
Then I'm just like everyone else*

*Jak mám obhájit před svým dítětem, co děláme,
když to neumím vysvětlit ani sama sobě.
Pokud zavřu oči před tou divokou tichou zkázou,
budu stejná jako všichni ostatní.*

*Wash this blood from my hands
Take this pain from my heart
I just can't understand
What it is that we do
What's the thread running through
The heritage of man*

*Smyj tu krev z mých rukou,
dostaň tu bolest z mého srdce,
nedokážu pochopit,
co to provádíme,
co je tou červenou nití
tkanou dědictvím člověka?*

*And I cry for their beauty I cry for their pain
And I cry that my child may not see them again
Will I leave her a legacy she's being denied
Oh I pray that we will when I kiss her goodnight*

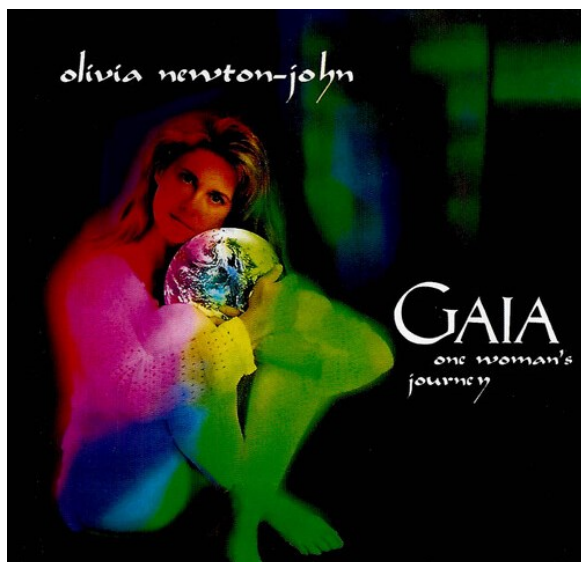
*Brečím pro jejich krásu, brečím pro jejich bolest,
brečím proto, že je mé dítě už asi neuvidí.
Chci jí zanechat odkaz, který je jí upírán,
ach, modlím se, že zanecháme, když ji líbám na dobrou noc.*

Uskupení The Smiths ve své skladbě [Meat is murder](#) již v roce 1985 bez okolků prezentuje svůj názor na masný průmysl. Přesto, že v našich končinách je kapela prakticky neznámá, v USA na tento song velmi často odkazuje novodobé hnutí za osvobození zvířat.

Z popu příbuzných žánrů můžeme vzpomenout např. na funkem výrazně ovlivněnou skupinu Jamiroquai a její píseň [Emergency on planet Earth](#) ze stejnojmenného alba z roku 1993. Zajímavostí budiž také notoricky známá písnička [I'll stand by you](#) kapely The Pretenders, jejíž text se podle dostupných informací poněkud překvapivě zabývá právy zvířat.

Na české populární scéně je ekologických témat v textech jako šafránu. V předrevolučním rocku se objevuje kromě vtíravé písně [Až se bude psát rok 2006](#) kapely Katapult konceptuální album [Prázdniny na Zemi](#) od skupiny Olympic (psali jsme o něm v [Kompostu č. 5/2017](#)). V současné době je výraznou postavou tuzemské popové scény Ben Cristovao, jehož neskrývané aktivistické postoje se však v hudební tvorbě příliš neodrážejí. Své pojetí bezstarostnosti společnosti (načrtnuté v úvodu článku) představuje známý český písničkář Xindl X v písni [Růžový brejle](#).

Na úplný závěr jsem zařadil odkaz na dvě skladby, které probírané téma zcela zastřešují. Třetí nejprodávanější interpret všech dob Michael Jackson (1958-2009), se ve své tvorbě nevyhýbal důležitým společenským tématům. V roce 1995 vzniká patrně nejslavnější environmentální skladba všech dob [Earth Song](#). Ikonický videoklip začíná záběrem deštného pralesa, do kterého vjíždějí buldozery a proměňují jej ve spálenou zemi. V roce 2017 vydává americká kapela OneRepublic píseň [Truth To Power](#), která se sice s Jacksonovým hitem rovnat nemůže, ale přesto se svým způsobem jedná o další zásadní environmentální hymnus. Směřuje totiž k tématům aktivismu, osobní zodpovědnosti a naděje do budoucnosti, tedy pohledu, který je zásadní v této době. -jj-

Listovka

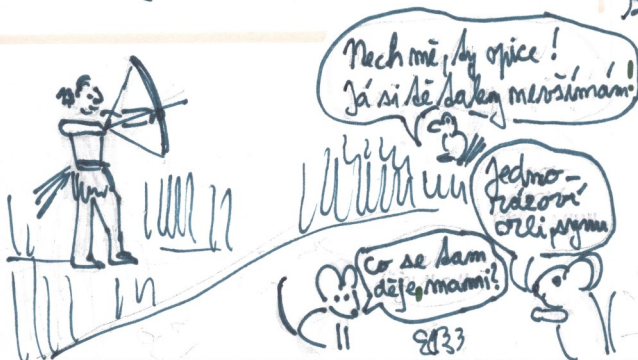
Jak to vidí mladá generace

Do redakční pošty nám dorazil originál přírodovědně-ochranářského komiksu vytvořeného 11letým Kájou Kuncipálem z Vodňan. Bez zdlouhavých komentářů rádi zveřejňujeme na důkaz toho, že bychom nově nastupující generaci rozhodně neměli podceňovat, protože dokáže být často osvěcenější než mnozí dospělí.

Dříve žila zvířata šťastně, se svými přírodními nepříteli

Lidé je začali lovit..

Ještě zlepšili metody lovu.

Nejvíce je však ničí zemědělství..

Než přišel člověk...

Aby toho nebylo málo, začali jsme jim ničit domovy.

Našli se i ti, kteří si chtěli lovu narodnit..

ŽIVĚ TV FAUNA

Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi

- Chráněná území mohou být buď rozsáhlá (NP – Národní park, CHKO – Chráněná krajinná oblast), nebo malá (NPR – Národní přírodní rezervace, NPP – Národní přírodní památka, PR – Přírodní rezervace, PP – Přírodní památka). Kromě toho se chrání některá místa jako EVL (Evropsky významná lokalita) nebo PO (Ptačí oblast). Více se dozvíte např. na webu „Ochrana přírody“ ([zde](#)) nebo na Wikipedii ([zde](#)). Setkat se můžete také s Chráněným stromem, Významným stromem a Památným stromem (viz encyklopedie Wikipedie – [zde](#)).

Foto -ah-

Na co všechno dávat na takových místech pozor? Především se pohybovat jen tam, kde je to dovoleno. O tom se dozvíme z informační tabule a podobně. Důvodem je mimo jiné to, že ptačí samičky vyplašené z hnízd se někdy vrátí příliš pozdě nebo vůbec - a vajíčka se zastudí.

Samozřejmostí by mělo být (i jinde) ohleduplné chování. Vždyť jsme vlastně na návštěvě u někoho, kdo tam bydlí, i když je před námi schovaný. Kdyby zde chtěl někdo něco změnit (třeba zahájit stavbu), musí žádat o výjimku ze zákona. A tu by měl dostat jen tehdy, pokud má jeho záměr opravdu mimořádný význam nebo pokud by nedošlo k poškození toho, co je chráněno.

- Pruhy mají být červené, 5 cm široké. Mají mít mezi sebou pětcentimetrovou mezeru. Značí hranici chráněného území. Když vidíme na stromech nebo na sloupcích dva, jsme mimo chráněné území. Pokud vidíme jeden pruh, jsme uvnitř.
- „... Vleze-li sem bába, ať z ní bude žába. Vleze-li sem dědek, ať je z něho dudek. Vleze-li sem panna, ať z ní bude srna. Vleze-li sem mládenec, ať je z něho mravenec.“ -ah-

Zdraví a strava

Italská kuchyně

Italská, potažmo tzv. středomořská kuchyně je po celém světě známá svou jednoduchostí a lehkostí. Zatímco první atribut je nezpochybnitelný, s tím druhým už to tak jasné není. I když je jejím hlavním ukazatelem hojně používání čerstvých surovin (zejména zeleniny), všudypřítomnost rafinované bílé mouky ztlačně ubírá jak na výživové hodnotě, tak na rozmanitosti. Na únorových kurzech zdravého vaření jsme se pokusili využít těch nejlepších vlastností italské gastronomie a zmiňované slabiny nahradit zdravější alternativou. Vznikly tak rostlinné a zároveň bezlepkové varianty těch nejznámějších receptů. Účastníci se seznámili s polentou (což je klasická italská surovina vyráběná z kukuřice), vytvořili si dvě rostlinné alternativy sýra z kešu a vyzkoušeli si i netradiční pojetí přípravy pizzy.

Bezlepkové špagety carbonara

Ingredience: kukuřičné (nebo jiné bezlepkové) špagety, cibule, česnek (2-3 stroužky), 4-5 žampionů, rostlinná smetana (250 ml), kouřová sůl (lžička), drcený pepř, bezlepková mouka (1-2 lžíce), rostlinný olej

Postup přípravy: Na oleji orestujeme nadrobno pokrájenou cibuli a utřený česnek. Přidáme pokrájené žampiony, krátce orestujeme, zaprášíme bezlepkovou moukou a zalijeme rostlinnou smetanou. Opepříme a osolíme kouřovou solí. Hotovou směs promícháme s bezlepkovými špagetami a posypeme kešu parmazánem.

Kešu parmazán

Ingredience: kešu (1/3 šálku), sušené lahůdkové droždí (2 lžíce), sůl (1/2 lžičky)

Postup přípravy: Vše umixujeme v sekáčku.

Rajčatové sugo (na 2-3 pizzy)

Ingredience: konzerva drcených rajčat, česnek (3 stroužky), rostlinný olej, sůl (1/2 lžičky), oregano (lžička), cukr (2 lžičky)

Postup přípravy: Na rozpáleném oleji krátce orestujeme utřený česnek. Přidáme drcená rajčata, oregano, sůl, cukr, krátce povaříme a umixujeme.

Celozrnná pizza (korpus)

Ingredience: celozrnná pšeničná (nebo špaldová) hladká mouka (150 g), voda (cca 100 ml), rostlinný olej (lžíce), sůl (1/2 lžičky), droždí (1/8 kostky)

Postup přípravy: Ze všech ingrediencí vypracujeme vláčné těsto, které necháme zhruba hodinu (asi do zdvojnásobení objemu) nakynout. Z těsta vyválíme korpus o poloměru 30 cm. Pomažeme rajčatovým sugem a poklademe libovolnými surovinami na pizzu. Pečeme na 230 °C 10-15 minut do zezlátnutí okrajů.

Foto -jj-

Polentová pizza (korpus)

Ingredience: instantní polenta (100 g/1/2 většího šálku), voda (trojnásobný objem), sůl (1/2 lžičky), rostlinný olej

Postup přípravy: Do vroucí osolené vody za stálého rozmíchávání metlou vsypeme polentu. Necháme krátce povařit a odstavíme. Těsto rozmačkáme na olejem vymazaný pečicí papír do korpusu o poloměru 30 cm a necháme alespoň zčásti zchladnout. Předpečeme 5-10 min. na 230 °C, poté pomažeme rajčatovým sugem, poklademe libovolnými surovinami na pizzu a pečeme dalších 10-15 min. do zezlátnutí okrajů.

Kešu krémový sýr

Ingredience: kešu (1/2 šálku), voda (1/4 šálku), sušené lahůdkové droždí (2 lžíce), rostlinný olej (2 lžíce), citrónová šťáva (lžíce), sůl (1/2 lžičky), sušený česnek (1/2 lžičky)

Postup přípravy: Kešu namočíme na několik hodin. Slijeme a umixujeme se ¼ šálku nové vody dohladka. Poté přimixujeme všechny ostatní suroviny. Sýr naklademe na pizzu několik minut před závěrem pečení. -jj-

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,
Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody
Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Jiří Wagner, Michaela Linhová, Eva Legátová

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2022

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE